Lietas Nr. A420128616
Lietas arhīva Nr. A42-01286-16/34

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Jelgavā, 2016.gada 29.februārī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese L.Apšeniece

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu /pers. A/ pieteikumā par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru viņam piešķirtu vienreizēju pabalstu kā cietušam nelaimes gadījumā, izdošanu.

Aprakstošā daļa

[1] Atsakoties atjaunot procesuālo termiņu iesnieguma par pabalsta piešķiršanu iesniegšanai, Ieslodzījuma vietu pārvalde (turpmāk – pārvalde) ar 2015.gada 29.maija lēmumu Nr.05/2015 (turpmāk – sākotnējais lēmums) atstājusi bez izskatīšanas pieteicēja /pers. A/ 2015.gada 16.marta iesniegumu.

Tieslietu ministrijas (turpmāk – ministrija vai atbildētājs) 2015.gada 17.jūlija lēmumā Nr.1-4.1/47 (turpmāk – Lēmums) konstatēts, ka līdz 2015.gada 20.martam pieteicējs pildīja dienesta pienākumus /darba vieta//amats/ amatā ar speciālo dienesta pakāpi. Dienesta laikā 2014.gada 22.jūlijā ārpus dienesta pienākumu pildīšanas notikušajā nelaimes gadījumā viņš guva smagu mugurkaula savainojumu, kura dēļ konstatēta pilnīga paralīze. Pieteicējs ir guļošs un kopjams. Līdz 2016.gada 28.oktobrim viņam piešķirta pirmā invaliditātes grupa un noteiktas medicīniskas indikācijas kopšanas nepieciešamībai. 2015.gada 16.martā pārvaldē saņemts pieteicēja iesniegums par vienreizēja pabalsta piešķiršanu sakarā ar notikušo nelaimes gadījumu, kurā lūgts atjaunot nokavēto procesuālo termiņu. Ar Lēmumu sākotnējais lēmums atstāts negrozīts, norādot šādus apsvērumus.

[1.1] Ar 2014.gada 1.janvāri Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā (turpmāk – Atlīdzības likums) ieviesti jauni pabalstu veidi – sociālās garantijas, kas uzskatāmas par personas pamattiesībām.

Laikā, kad pieteicējam radās tiesības uz vienreizēju pabalstu kā cietušam nelaimes gadījumā, Ministru kabinets vēl nebija izdevis noteikumus, kuros būtu noteikta pabalsta piešķiršanas un izmaksāšanas kārtība. Savukārt iesnieguma iesniegšanas brīdī – 2015.gada 16.martā jau bija spēkā Ministru kabineta 2010.gada 29.jūnija noteikumos Nr.565 "Noteikumi par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku sociālajām garantijām" (turpmāk – noteikumi) 2014.gada 28.oktobrī veiktie grozījumi, kas paredzēja, ka iesniegums par pabalsta piešķiršanu jāiesniedz līdz 2014.gada 1.decembrim. Pārvaldei tie bija saistoši.

[1.2] Atlīdzības likumā ir noteiktas amatpersonas materiālās tiesības, kuru īstenošanai likumdevējs nav pilnvarojis Ministru kabinetu materiālās tiesību normās noteikt ierobežojošu materiāltiesisku termiņu. Tomēr noteikumu 120.punktā šāds termiņš ir noteikts. Pēc sekām likumiskiem termiņiem ir izšķirošs, absolūts un liktenīgs raksturs. Tie nav grozāmi, pat ja abas puses tam piekristu. Tādējādi ne pārvalde, ne ministrija nav tiesīga lemt par nokavētā materiāltiesiskā termiņa atjaunošanu pat apstākļos, ja termiņš ir nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ.

Tā kā pieteicējs iesniegumu par pabalsta piešķiršanu iesniedza pēc 2014.gada 1.decembra, viņam ir zudušas pašas tiesības uz vienreizēju pabalstu.

[1.3] Apstāklis, ka pārvalde pagarināja sākotnējā lēmuma pieņemšanas termiņu, pats par sevi nevarēja radīt pieteicējam tiesisko paļāvību uz labvēlīgu lietas atrisinājumu.

[2] Nepiekrītot Lēmumam, pieteicējs vērsies Administratīvajā rajona tiesā, norādot šādus argumentus.

[2.1] 2014.gada 22.jūlijā ar pieteicēju notika nelaimes gadījums, kura rezultātā viņš tika paralizēts un nespēj sevi aprūpēt. Tā kā pieteicējam ir nekustīgi pirksti un plaukstas, viņš nespēj rakstīt un piezvanīt, ir pilnībā atkarīgs no citu palīdzības.

[2.2] Līdz 2014.gada 1.decembrim iesniegums pabalsta piešķiršanai netika iesniegts attaisnojošu iemeslu dēļ, jo no 2014.gada 22.jūlija līdz augusta beigām pieteicējs smagā stāvoklī atradās Jēkabpils slimnīcā, no septembra līdz 30.novembrim viņš atradās valsts rehabilitācijas centrā "Vaivari", no 30.novembra līdz 2015.gada februārim bija mājās savu tuvinieku aprūpē, bet no februāra līdz jūnijam ārstējās stacionārā "Biķernieki". Veselības stāvokļa dēļ pieteicējs nespēja izsekot izmaiņām normatīvajos aktos. Grozījumi noteikumos pieņemti 2014.gada 28.oktobrī, un tiesības iesniegt iesniegumu par pabalsta izmaksu bija līdz 2014.gada 1.decembrim. Persona ar tādiem veselības traucējumiem nevar viena mēneša laikā uzzināt par šādu grozījumu esību un tajā noteikto termiņu.

Pieteicēja pilnvarotā pārstāve savu iespēju robežās pārstāvēja viņa intereses valsts un pašvaldības iestādēs, kārtojot jautājumus, saistītus ar invaliditātes noformēšanu, darba nespējas lapu iesniegšanu, ārstēšanu slimnīcā. Diemžēl pārstāvei nav juridiskā izglītība un iespējas izsekot likumdošanas aktualitātēm. Par izmaiņām likumdošanā un pieteicēja tiesībām saņemt pabalstu pārvalde pārstāvi neinformēja.

[2.3] Likumdevējs nav deleģējis Ministru kabinetam noteikt termiņus, kas ierobežo materiālajās tiesību normās paredzēto tiesību īstenošanu. Kļūdaini noteikts, ka tas ir materiāltiesisks termiņš. Lēmumā atzīts, ka noteikumu 120.punkts neatbilst augstāka juridiska spēka normatīvajam aktam.

[3] Rakstveida paskaidrojumā atbildētājs pieteikumu neatzīst, balstoties uz Lēmumā norādītajiem apsvērumiem.

Motīvu daļa

[4] Pārbaudījusi lietā esošos pierādījumus un novērtējusi procesa dalībnieku argumentus, tiesa atzīst, ka pieteikums nav pamatots un ir noraidāms.

[5] Ar 2014.gada 1.janvāri Atlīdzības likuma 19.panta $2.^4$daļa noteic, ka Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersona ar speciālo dienesta pakāpi saņem vienreizēju pabalstu 50 procentu apmērā no šā panta $2.^2$ vai $2.^3$daļā noteiktā pabalsta, ja tā cietusi

nelaimes gadījumā, bet nav pildījusi ar dzīvības vai veselības apdraudējumu (risku) saistītus dienesta (amata) pienākumus, guvusi ievainojumu vai sakropļojumu vai tās veselībai nodarīts citāds kaitējums (izņemot arodslimību) un tai 12 mēnešu laikā pēc nelaimes gadījuma Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija noteikusi invaliditāti uz laiku, ne mazāku par vienu gadu, vai šī amatpersona guvusi smagu, vidēju vai vieglu [ja pārejošā darba (dienesta) nespēja ilgst vairāk par sešām dienām] veselības bojājumu. Saskaņā ar Atlīdzības likuma 19.panta trešo daļu šā panta $2.^1$, $2.^2$, $2.^3$ un $2.^4$daļā minēto pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību, kā arī veselības bojājumus, sakarā ar kuriem izmaksā šā panta $2.^2$, $2.^3$ un $2.^4$daļā minētos pabalstus, un gadījumus, kuros izmaksā šā panta $2.^2$ un $2.^3$daļā minētos pabalstus, nosaka Ministru kabinets.

Pamatojoties uz minēto tiesību normu, 2014.gada 1.novembrī pieņemti grozījumi noteikumos, $22.^2$punktā paredzot, ka iesniegums par pabalsta piešķiršanu jāiesniedz mēneša laikā pēc invaliditātes grupas piešķiršanas. Savukārt atbilstoši noteikumu 120.punktam, ja tiesības saņemt nelaimes gadījuma pabalstu ir radušās laikposmā no 2014.gada 1.janvāra līdz 31.oktobrim, tad iesniegums ir jāiesniedz līdz 2014.gada 1.decembrim.

Tātad laika periodā no 2014.gada 1.janvāra līdz 1.novembrim jauno pabalstu veidu piešķiršanas un izmaksas kārtība nebija normatīvi noregulēta. Līdz ar to attiecībā uz tām personām, kurām tiesības uz pabalstu radās laika periodā no 2014.gada 1.janvāra līdz 31.oktobrim, bija nepieciešams noteikt pārejas periodu, dodot iespēju realizēt savas tiesības.

Ievērojot spēkā esošo tiesisko regulējumu, pieteicējam bija pienākums iesniegumu par pabalsta piešķiršanu iesniegt līdz 2014.gada 1.decembrim. Taču tas datēts ar 2015.gada 16.martu un pārvaldē saņemts 18.martā *(lietas 33.lapa)*, nokavējot normatīvi noteikto termiņu.

[6] Tā kā pušu viedokļi par konkrētā termiņa raksturu atšķiras, pieteicējam nepiekrītot ministrijas uzskatam, ka tas ir materiāltiesisks termiņš, tiesa izvērtē noteikumu 120.punktā ietvertā termiņa dabu.

Materiāli prekluzīva termiņa ilgumu nosaka likumdevējs, izdarot politisku izšķiršanos attiecībā uz jautājumu, kāds laiks dodams kādas tiesības īstenošanai.

Noteikumu 120.punktā ietvertais termiņš ir uz likumdevēja pilnvarojuma pamata valdības noteikumos noregulēts termiņš, kādā persona var īstenot savas tiesības. Tātad tas ir materiāli prekluzīvs termiņš, ko likumdevējs noteicis konkrēta materiāltiesiska prasījuma (izskatāmajā gadījumā – iesnieguma par vienreizēja pabalsta saņemšanu) iesniegšanai.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka ministrijas viedoklis par noteikumu 120.punktā noteiktā termiņa dabu ir pareizs. Šis termiņš aizsargā to personu intereses, kurām tiesības uz pabalstu radušās laika posmā no 2014.gada 1.janvāra līdz 31.oktobrim.

[7] Tiesiskā noteiktība un citi leģitīmi mērķi, kas bijuši termiņa noteikšanas pamatā, neizslēdz tiesas pienākumu apsvērt, vai konkrētajā gadījumā kādas personai piemītošas cilvēktiesības ievērošana neņem virsroku pār materiālajā tiesību normā noteiktas procesuālās kārtības ievērošanu (*skat., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 16.oktobra spriedumu lietā Zehentner pret Austriju, pieteikuma numurs 20082/02*). Tādējādi gadījumos, kad materiāltiesiskais termiņš attiecas uz būtisku cilvēktiesību īstenošanu, tomēr ir iespējami arī izņēmumi.

Ne Atlīdzības likumā, ne noteikumos tiesa nekonstatē regulējumu, kas paredzētu jebkādas noteikumu 120.punktā noteiktā termiņa atjaunošanas iespējas.

Prekluzīvs termiņš ir tāds termiņš, pēc kura beigām kādas tiesības īstenošana principā vairs nav iespējama, prekluzīva termiņa izbeigšanās attiecīgās tiesības īstenošanu izslēdz *(skat. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 30.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-309 [11] punktu)*. Prekluzīvs termiņš iznīcina ne vien prasījumu (kā noilgums), bet arī pašu tiesību *(skat. Lēbers A., Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1924, Nr.1, 34.lpp.)*.

Iestādei ir pienākums ievērot tiesiskuma principu, kurš noteic, ka iestādes rīcībai jāatbilst tiesību normām. Līdz ar to, nokavējot noteikumu 120.punktā noteikto termiņu, pieteicējam ir zudušas tiesības uz vienreizēja pabalsta saņemšanu.

Lai arī pieteicējs norāda, ka nebija informēts par savām tiesībām prasīt pabalstu un šo tiesību realizēšanai noteikto ierobežoto termiņu, minētais apstāklis neliecina par viņa cilvēktiesību pārkāpumu, kas varētu būt pamats nokavēta prekluzīva termiņa atjaunošanai.

Turklāt no lietas apstākļiem izriet, ka pirmā invaliditātes grupa pieteicējam noteikta 2014.gada 30.oktobrī *(lietas 6.lapa)*, pilnvarojumu /pers. F/ pieteicējs ir izdevis 2014.gada 11.novembrī *(lietas 5.lapa)*, rehabilitācijas centrā pieteicējs atradās no 2014.gada 15.septembra līdz 31.oktobrim *(lietas 18.lapa)*. Tātad pilnvarotajai personai bija pietiekami laika, lai noteikumu 120.punktā noteiktajā termiņā vērstos ar iesniegumu pārvaldē.

Taču izskatāmajā gadījumā no pieteicēja argumentiem tiesa secina, ka ne jau nepietiekamais laiks ir bijis par iemeslu termiņa nokavējumam, bet gan nezināšana par savām tiesībām. Šajā kontekstā, piemērojot principu *vigilantibus iura scripta sunt* (tiesības pieder modrajiem), tiesa atzīst, ka pieteicējam un viņa pārstāvei bija pienākums pašiem interesēties par tiesībām uz vienreizēja pabalsta saņemšanu un nevilcināties ar to īstenošanu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246. – 251., 289. – 291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

pilnībā noraidīt /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru viņam piešķirtu vienreizēju pabalstu kā cietušam nelaimes gadījumā, izdošanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu namā.

Tiesnese L.Apšeniece